

Fra ét værksted til et andet

Nielsen, K. & Kvale, S. (red.) ”*Mesterlære – læring som social praksis*”, 296 sider, Hans Reitzels forlag.

Anmeldt af: *Peter Musaeus*, stud.psych., Psykologisk Institut, Aarhus Universitet

Den foreliggende antologi er ambitiøs. Den tager fat på omfattende emner så som læring i social praksis, socialisering, kropsliggjort viden og færdighedstilegnelse. Dog kredser alle indlæg om begrebet mesterlære. Mesterlære kan beskrives som en særlig læringsform, hvor mester og lærlinge deltager i et praksisfællesskab, i hvilket de er gensidigt forpligtede. Antologiens bidragydere tæller nuværende og afgåede professorer, ph.d.’ere og psykologistuderende. Eller for at blive i ånden: Bogen er blevet til ved deltagelse af mestre, svende og lærlinge inden for universitetsverdenens værksted.

Bogen kan siges at have et dobbelt sigte: Dels et bagudrettet, der søger at beskrive forskellige socio-historiske aspekter af mesterlære, dels et fremadrettet, der vil udvikle en generel model over læring og bl.a. inspirere til forbedring af skolaske uddannelser. Begge perspektiver – det bagudrettede og det fremadrettede – er at finde igennem hele bogen. Bogen udgøres af tre sektioner: En teoretisk, en praktisk og en kritisk perspektivering. Disse sektioner kædes sammen og indledes af redaktørerne Nielsen og Kvale, der også har det afsluttende ord. Dette gør, at læseren altid ved, hvor han befinder sig i læringens landskab.

Det bagudrettede perspektiv søger at beskrive aktuel praksis. Dette er i tråd med den social kognitive hypotese, at udtømmende beskrivelser af praksis mindsker behovet for at postulere indre kognitive forklaringer. Beskrivelser af aktuel praksis ses bl.a. i form af et lille, veloplagt indlæg om smedelærlinge af Elmholdt og Winsløw. Indlægget illustrerer, hvordan lærlinge gennemgår en bevægelse ind mod centrum af praksisfællesskabet. Det er lykkedes at give et indblik i smedelærlingens livsverden ud fra to vellykkede kvalitative interviews.

Akre og Ludvigsen ser på, hvordan læger får adgang til læringssituationer. Ud fra dette indlæg får man sandsynliggjort, at mester-lærling-relationen er relevant for medicinsk praksis. Indlægget mangler dog et klart fokus. Der ledes lidt i øst og i vest, hvilket kommer til udtryk i lange citater og karakteristisk nok den vage konklusion, at turnuslæger (lærlinge) skal have bred adgang til relevante opgaver samt overlæger (mestre).

Når det gælder om at udpege de konkrete læringsressourcer, som eksisterer i et praksisfællesskab, er der mere at hente i Nielsens indlæg om musikkonservatoriestuderende. Her gives der præcise fingerpeg om relevante egenskaber ved læringsmiljøet. En anden forskel fra Akre og Ludvigsen er, at fortællingen lever; læseren bliver interesseret i de konservatoriestuderendes udsagn, der bliver til liv og ikke blot opremsninger.

Østerlund tager fat på at beskrive sælgeres læring. Han argumenterer for, at det særlige ligger i, at disse deltageres bevægelse sker på tværs af flere handlekontekster. Østerlund gør ret i at understrege dette, og indlægget giver godt indblik i en high-tech, jetset-dagligdag. Men, ret beset begår en tømrerlærling sig vel også i flere handlekontekster, når han f.eks. sammen med svendene lægger tag på en bygning eller alene sætter et skur op for en familie og ved samme lejlighed giver naboen et uforpligtende tilbud, etc. Men, denne indvending understreger blot relevansen af at se på sælgeres læringsvilkår i forbindelse med mesterlære. Det forklarer imidlertid ikke, hvori det særlige består, som Østerlund gør en dyd ud af.

At mesterlære skal tænkes bredere end blot til håndværkere, er også Kvaless pointe. Han fremdrager, at selv nobelprismodtagere har stået i mesterlære. At lære er en tænkestil som mesterforskere lærer deres juniorforskere mindre ved forskrifter end ved deres eksempel. Inspireret af brødrene Dreyfus mener Kvale, at om end novicen kan lære ved direkte skolastisk undervisning, kræver ekspertviden en mesterlæresammenhæng. I den forbindelse drager Kvale nogle spændende paralleller til debatten om undervisning kontra forskning ved universiteter. Han behandler forskeruddannelsen, og får i skyndingen sagt, at det nuværende ph.d.-studie er 3 årigt. Her havde det måske været på sin plads at nævne, at elitestuderende (Kvaless udtryk) på naturvidenskab og i øvrigt også økonomi udskilles tidligere end på humaniora til et 4 årigt ph.d. forløb. Dette er en detalje, men det fremgår ikke af indlægget, hvor det har sin empiri fra til at udtale sig om forskellige uddannelsers (bureaukratiske eller pragmatiske) lærings- og videns-begreb. Skal man tage indlægget på ordet baserer det sig på anekdoter om nobelpristagere og ikke på stringent indsamlet empiri.

Et vigtigt aspekt ved en generel teori om læring i social praksis er, at den inkluderer kroppen. Men, hvis viden situeres qua kroppen, under hvilke omstændigheder tænkes dette da at ske? Jespersen behandler kroppens rolle i mesterlære ud fra eksempler fra idræt. Sagen er, at selv om Jespersen ser rigtigt, at vi ikke kan komme uden om kroppen ved mesterlære, er det spørgsmålet, om han gør noget ved sin iagttagelse. Jespersen tager et vigtigt tema op omkring aktuel praksis i idræt, men det er ikke klart, hvad han forstår ved mesterlære. Er det ungdomstræneren, der er mester, og lilleputterne som er i lære? I dette tilfælde mangler jo hele konceptet af penge, arbejde og praksisfællesskab. Det kan derfor virke søgt at forudsætte, at aktørerne er gensidigt forpligtede. Derved strækker Jespersen mesterlærebegrebet for langt. Der mangler vægtige teoretiske overvejelser eller udtømmende beskrivelser af relevant praksis, før kroppen kommer med ind i en beskrivelse af læring i social praksis.

Indlæggene om aktuel praksis er oplysende. Skal der peges på en bias, er det, at det tit er ud fra lærlingens synspunkt, at aktuel mesterlære blive belyst; hvad med mester og erfarne svende? Vigtigere endnu, at det tætteste, man kommer en fremstilling af kroppens rolle i læring som social praksis, er i teoretiske indlæg af brødrene Dreyfus og Wackerhausen om neurale netværk.

I det følgende vil der blive taget fat på de indlæg i bogen, som primært er beskæftiget med det fremadrettede perspektiv. Men hvad går det ud på? For det første kan det betyde, at bidragsyderne ønsker at indføre velegnede mesterlæretiltag i mere traditionelle skolesammenhænge. At der kan være et behov herfor illustreres bl.a. ud fra Kvaless indlæg om universitær undervisning kontra me-

sterlære. For det andet kan det betyde at bygge en generel model over læring som social praksis. Med andre ord kan forskeren og hans værksted beskrive håndværkerens, og derved blive klogere på sit eget?

Til dette spørgsmål lægger Lave ud med at beskrive processen, hvorved hendes forståelse af læring har ændret sig de sidste 20 år. Hvordan hun f.eks. gennem studier i Liberia blev ført frem til det centrale spørgsmål om forholdet mellem læring og social praksis. For at undgå at hævde at alt er læring eller alt er social praksis, påpeger hun endvidere nødvendigheden af at opfatte læring som deltagerbaner. Deltagerbaner er den enkeltes bevægelse over tid, rum og praksisfællesskaber. I konklusionen stiller Lave følgende spørgsmål:

Er det bedst at betragte læring, forstået som skiftende deltagelse i skiftende praksis, som en særlig proces adskilt fra, måske forud for deltagelse i praksis? Eller er det bedst ganske enkelt at anskue skiftende deltagelse i skiftende praksis som en facet ved enhver social praksis (p. 53)?

Det er ikke fair at kritisere løsrevne citater. I troen på at én kontekst kan belyse en anden, skal det gøres her alligevel. For tingene behøver ikke udtrykkes så indforstået som i ovenstående citat. Vi mennesker hopper og danser rundt om hinanden og lærer lidt undervejs, javel. Dette skal så formuleres i videnskabelig jargon. Her slipper Lave ikke godt fra at definere noget (læring) som en del af noget andet (praksis) for så at hævde, at det (læring) er adskilt fra det andet (praksis). Platons Parmenides vidste alt for godt, hvilke komplikationer der ligger i at definere en del som en del af noget andet.

Dreier arbejder i lighed med Lave og Nielsen med et begreb om deltagerbaner. Dreiers bidrag er originalt, dels fordi det ikke har været bragt før i tidsskriftform, dels fordi det er et forsøg på at sammenflette kritisk personlighedsteori med pædagogisk teori om social kognition. Dreier gør dette i et forførende sprog om læring. Al bevægelse bliver til deltagerbaner, som omgives af et hav af baner, som deltagerne baner sig vej i – baner op og baner ned. Selv om dette er en karikatur af et udmærket indlæg, overbeviser Dreier ikke om, at begrebet 'deltagerbaner' er et løsen, der med ét slag skal ophæve problemerne omkring læring som social praksis.

Så hvad er nyt? Rasmussen rejser samme spørgsmål i sin kritiske perspektivering. Han påpeger, at der inden for pædagogikken altid har været forsøg på at bestemme forholdet mellem teori og praksis. Han gør ligeledes opmærksom på Laves virksomhedsteoretiske inspiration. Men, hvad er så det nye, som bogens teoretiske sværvægttere bringer på banen. Er det f.eks. muligt blot at se begrebet om 'legitim perifer deltagelse' som synonymt med, hvad en tidligere generation af psykologer ville have kaldt 'virksomhed i zonen for nærmeste udvikling'? Rasmussen går ikke hele vejen og hævder, at der intet nyt er under solen, men hans pointer er ikke mindre skarpe af den grund. Han påpeger som sagt, at flere temaer i mesterlæredebatten ikke er af ny dato, at skolastisk læring er situeret, og at mange af bogens praksiseksempler (medicinkandidater, nobelprismodtagere og konservatoriestuderende) snarere end mesterlære drejer sig om, hvad man får med i købet, når man gennemgår den skolastiske lærings formelle og uformelle sider. Desværre bliver denne kritik ikke behandlet fyldestgørende i efterskriftet af redaktørerne.

Det er bogens styrke, at det er lykkedes redaktørerne at få folk med vidt forskellige tilgange til at bidrage. At bogen vil blive læst med interesse på universitetet er allerede i skrivende stund tilfældet. Det er mere tvivlsomt, hvilken gavn den vil kunne gøre udenfor. Umiddelbart virker den for indforstået til – som bagomslaget lover – at kunne finde indpas som lærebog på seminariet. Bogens teoretiske afsnit fordrer på det nærmeste bekendtskab med litteratur om mesterlære, situeret læring og læring som social praksis. Denne litteratur udgøres bl.a. af: Temanummeret om mesterlære i Nordisk Pædagogik nr. 3, 1997, Lave og Wengers (1991) "Situated Learning- legitimate peripheral participation", Carsten Østerlund (1996) "Learning across contexts", Psykologisk Skriftserie og Nielsen og Kvale (1998) i "Pædagogiske teorier". Men, har man læst ovennævnte, hvorfor så læse bogen? Fordi man gerne vil fordybe sig i bogens mere omfattende diskussion – om end nogle vil kunne nøjes med at læse enkelte af ovennævnte artikler og stadigvæk være blevet orienteret.

Et kendetegn for bogen og den litteratur, den henholder sig til, er, at det er de samme eksempler, som går igen. For at nævne to: Skræddergyden i Liberia og den fåmælte nordjyske automekaniker, som tilbyder den bedste læreplads; ikke på trods af sin fåmælted, men netop derved. Dette nævnes ikke så meget som kuriosum, som fordi indlæggene om aktuel praksis bruger Laves indsigt fra Vai og Gola skrædderne som omdrejningspunkt. Så selv om det hævdes i bogen, at de store legitimeringsfortællinger har mistet deres magt, gælder det altså ikke de store legitimeringseksempler!

Retfærdigvis skal det dog siges, at bogen takket være flere hidtil upublicerede indlæg og gode sammenkædninger ikke bare er et opsamlingsalbum. Der er relativt god kommunikation indlæggene imellem; Lave refererer til møder med Dreier, som for sit vedkommende gør op med de navnkundige Dreyfus-brødre fra det vilde vesten, som skyder til måls efter en tro på, at læring kun kan være socialt situeret. Som læser har man fornemmelsen af at være blevet ført tæt på videnskabens værksted og fået indblik i et levende forskerfællesskab omkring bidragyderne. Bogen er et sjældent miks af sværvægttere, mellemvægttere og letvægttere, der alle danser omkring i ringen, hvor de er ved at få hul på bylden om læring som social praksis.